

ЛІТЕРАТУРА

1. Москалець К. Діти з майданів (Група «Пропала грамота»). *Сучасність*. 1992. №5. С. 148-150.
2. Позаяк Ю. В., Недоступ В. І., Либонь О. Л. Пропала грамота: поезії. Київ: Радянський письменник, 1991. 102 с.
3. Розумний М. Уроки самоіронії (Група «Пропала грамота»). *Слово і час*. 1992. №7. С. 77-79.

Сапіщук Марічка,
 здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка,
marichka.sapischuk2005@gmail.com
Науковий керівник:
 кандидат філологічних наук, доцент
Бородіца Світлана

ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ПОСТАТІ М. ЛЕОНТОВИЧА В РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ПРИЛЕТІЛА ЛАСТІВОЧКА»

Українська література початку ХХІ століття представляє творчість справжніх майстрів українського слова (Ю. Винничук, М. Гримич, О. Забужко, М. Матіос, Ю. Щербак, В. Шкляр та ін.). Дослідження їхніх творчих надбань вимагають глибокої зосередженості та читацького розуміння, адже саме цей літературний період вносить корективи у традиційне сприйняття художнього тексту. Воно зазнає суттєвих змін під впливом трансформації жанрів, експериментів зі стилем, глибшого зображення внутрішнього світу персонажів. Прикладом такого літературного «перевороту» є роман І. Роздобудько «Прилетіла ластівочка», в якому письменниця акцентує увагу читача на проблемі художнього осмислення видатної постаті – Миколи Леонтовича, котрий є головним персонажем твору.

І. Роздобудько майстерно поєднує літературу і мистецтво, а її художній стиль вимагає від читача міжмистецької взаємодії. Такий зв'язок супроводжується ускладненням змісту, зокрема його доповненням художньою чи нехудожньою інформацією. Проза письменниці цікавить чимало дослідників, зокрема, Я. Голобородько, Л. Горболіс аналізують її стильову манеру письма; Н. Галушка, Ю. Соколовська зосереджують свою увагу на специфіці жанру роману «Прилетіла ластівочка». За висловом критиків та й самої письменниці, роман «Прилетіла ластівочка» став тією першою «ластівочкою», що дала цілісну і глибоку картину тоталітарного суспільства. Авторка розповідає у ньому про композитора-легенду української нації Миколу Леонтовича, відомого світу своїм «Carol of the Bells» («Щедрик»).

Постать М. Леонтовича завжди була в дослідницькому об'єктиві не лише професійного читача, але й знаних літературознавців. Так, багато матеріалів про життя і творчість талановитого митця зібрав М. Денисенко – автор десяти рукописних історичних книг, передусім чотиритомника про «Щедрика» – «Щедрик»: на крилах ластівки». Професор Л. Белей захоплювався персонажами твору, адже це «імена реальних історичних осіб, які фігурують у літературно-художніх текстах... Саме імена реальних відомих історичних осіб здатні чи не найбільшою мірою викликати у читачів бажані авторові асоціації з визначеною історичною добою» [1, с. 36]. Як бачимо, І. Роздобудько майстерно виписує не лише зовнішні характеристики персонажів роману, але й вміло відтворює їхній внутрішній світ у розмаїтті переживань, відчуттів, емоцій.

Авторка роману «Прилетіла ластівочка» щедро використовує біографічні відомості про життя Миколи Леонтовича задля стереоскопічної моделі характеру історичного персонажа. Відтак І. Роздобудько по-своєму дає змогу читачеві осмислити його життєвий і творчий шляхи через призму мистецького слова. Їй це вдається напрочуд управно.

Початок роману знайомить нас із 99-річним чоловіком – містером Ніколасом Леонтовичем, що перебуває в Америці в будинку для літніх людей. Самотній та дещо відлюдкуватий Лео після смерті дружини з дітьми не

спілкується, а з благодійниками підтримувати контакт бажання не має. Другом для нього стає медсестра Джені, з реплік якої ми дізнаємося: «Двадцять із них він проживав в цьому пансіоні, на повному забезпеченні своєї діаспори. Кошти надходили регулярно. Проте, самі представники громади бували тут не часто: містер Ніколас категорично відмовлявся спілкуватися зі своїми благодійниками, посилаючись на недобрі спогади молодості. Сини також не відвідували старого. Хоча було відомо, що вони в нього є і мешкають в різних кутках Америки» [5, с. 11].

Зображення слабосилого Леонтовича викликає співпереживання не лише як до відомої постаті, але й як до емігранта, якого спіткала нелегка доля. Перехресними стежками показано перехід від оповіді про долю звичайної людини до розповіді про долю знаного у світі українського композитора: «Важко дихаючи вимовив: – Я не Леонтович... Моє ім'я Степан Добровольський...» [5, с. 14].

Своїм захопленням величчю та могутністю таланту Добровольського, І. Роздобудько ділиться у численних описах переповнених залів в очікуванні «Щедрика»: «Зал нагадував патронташ, ущерть набитий новенькими золотоголовими патронами. В рядах сиділи запрошені гості, викладачі, професура і деякі щасливчики зі студентства, котрі встигли зайняти місця задовго до початку концерту. Місця на приставних стільцях між рядами займали поранені армійці. Решта менш вишуканої публіки – в два, а то й в три ряди – шикувалася біля стін і юрмилася в проходах. Рябков, маючи високий зріст, прилаштувався біля правої стіни перед лісом потилиць і вирішив, що мусить подивитися бодай початок аби завтра, коли почнуть обговорювати подію, мати що сказати. ...Він вдивлявся у сцену» [5, с. 45-46].

Використовуючи прототипи радянського тоталітарного режиму, І. Роздобудько пропонує читачеві збагнути таємниці зародження та розвитку таланту Леонтовича у несприятливих політичних умовах. Задля всеохоплення складного характеру митця, образ сердечного, доброго та чуйного композитора протиставлено чекістам і тогочасній владі. Провокації, обмови та погрози не

зламали сильну духом особистість, а, навпаки, змушували усвідомити непроминальність свого таланту: «Україна в складі союзу республік. Радянська влада запрошує вас викладати музику. Якщо відмовитесь – не бачу логіки. Леонтович з сумнівом дивився на нього, все ще тримаючи в руці «розпорядження». Рябков іронічно гмукнув. – Проблема інтелігенції – в сумнівах. Радянська влада пропонує вам престижну і, до речі, не брудну роботу. Ви і музику зможете писати досхочу. Навряд чи вам вдасться це у вашому Тульчині» [5, с. 86].

Безсмертна мелодія «Щедрика» і трагічна, за невідомих обставин, загибель українського композитора є головними мотивами роману І. Роздобудько «Прилетіла ластівочка». Він – художнє осмислення долі та драматичних останніх років життя Миколи Леонтовича. Письменниця роздумує над обставинами його загибелі: хто його вбив, за що, які мотиви вбивці та ін. Пошук відповідей інтригує читача. І. Роздобудько обережно відкриває завісу історії, виявляючи, що вона має «більшовицький» слід; подає чимало пильно опрацьованого історичного матеріалу, торкаючись надважливого періоду української історії. У результаті погляд на видатних українців, котрі творили нашу історію, змінюється; життєві історії, повторюючись, заставляють робити чіткі висновки. Лише славнозвісний «Щедрик» Миколи Леонтовича звучить для кожного з нас кожного разу по-іншому, вражаючи невичерпністю його сенсів і геніальністю українського композитора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. О. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX-XX ст. Ужгород: Патент, 1995. 120 с.
2. Голобородько Я. Художнє IQ Ірен Роздобудько. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. №6. С. 5-8.
3. Грушевський М. Історія української літератури: у 6 т. 9 кн. Київ: Либідь, 1993. Т.1. 392 с.

4. Дяченко В. А. Микола Дмитрович Леонтович. Київ: Муз. Україна, 1985. 134 с.
5. Роздобудько І. Прилетіла ластівочка. Роман. Київ: Нора-Друк, 2018. 304 с.
6. Роздобудько І. Розмова з успішною жінкою; розмовляла Є. Кононенко. *Українська культура*. 2007. №4. С. 14-15.

Чура Катерина,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
[*ckaterina338@gmail.com*](mailto:ckaterina338@gmail.com)
Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Бородіца Світлана

ПОЕТИКА ОБРАЗУ ГОЛОВНОГО ПЕРСОНАЖА В РОМАНІ «РАЙ» В. БАРКИ

В історії української літератури ХХ століття творча спадщина В. Барки має надважливе значення. Свій письменницький талант він розкрив в еміграції, бо на теренах України «панував антилюдяний більшовицький режим з кривавими репресіями та догмами соціалістичного реалізму» [2, с. 12]. Зокрема, в романі «Рай» автор викривав, з одного боку, той «комуністичний рай», а з іншого – показав намагання особистості вижити у ньому. На думку Ю. Коваліва, з якою ми погоджуємося, В. Барку «бентежили питання збереження людської душі за будь-яких, навіть екстремальних обставин, беручи